

PB - 05337

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران

حوزه علمیه: فاطمیه (س)
شهر: بسلام
پایان نامه سطح ۲ (کارشناسی)

شفاعت در قرآن و سنت (روایات)

پایان نامه ها و پژوهش های قرآنی

استاد راهنما

حاج آقا شریعتمدار

موسسه معارف اسلامی امام رضا (ع)

محقق:

سعیده رضوانی

زمستان ۱۳۸۳

طبق حقوق مؤلفین کلیه حقوق این پایان نامه محفوظ و مویوط به مؤلف آن می باشد
هرگونه استفاده از مطالب منوط به کسب اجازه از مؤلف می باشد

PB - 05337

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پست الکترونیکی: info@Maaref.ir

پایگاه اطلاع رسانی: www.Maaref.ir

تقدیر و تشکر:

سپاس و ستایش خداوندی را سزااست که کسوت هستی را بر اندام موزون آفرینش پوشانید و تجلیات قدرت لایزال را در مظاهر و آثار طبیعت نمایان گردانید.

درود تا محدود خاندان رسالت و دودمان ولایت را رواست که مریبان عالم بشریند و راهنمایان طریقه‌ی توحید و حقیقت.

پس از حمد و سپاس الهی به خاطر الطاف بی‌منتهایش به بنده‌ی حقیر، بر خود لازم می‌دانم از استاد گرامی حجة الاسلام والمسلمین حاج آقای شریعتدار و دیگر اساتید محترم حوزه که مراد را این زبینه باری نمودند، کمال تشکر و قدر دانی را داشته باشم.

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پست الکترونیکی: info@Maaref.ir

سایت اطلاع رسانی: www.Maaref.ir

تقدیم به ...

یار دلگامی منتظر، « مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشریفة » .

زندگی به من یاد داده، زیبایی را به خاطر چشماهی خسته و پر مهر مادر دوست بدارم

و

استقامت را به خاطر بازوان مستحکم و اراده ی پولادین پدر باور داشته باشم.

تقدیم به ...

پدر و مادر عزیزم که عاشقانه می سائیشان و عشق و محبت شان را که به پایم ریختند، پاس می دارم .

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پست الکترونیکی: info@Maaref.ir

سایت اطلاع رسانی: www.Maaref.ir

پیشگفتار:

یکی از مظاهر رحمت واسعه ی خداوند ، مغفرت و آمرزش است . مغفرت و آمرزش الهی مانند هر رحمت

دیگر خداوند ، از طریق مجاری خاص و بر اساس قانون و نظام اسباب و مسببات به بندگان می رسد.

همانگونه که رحمت هدایت الهی از طریق واسطه به مردم می رسد و انبیاء ، وحی و کتابهای آسمانی که برای

هدایت مردم فرستاده شده اند ، وسایل هدایت و واسطه ی خروج از ظلمات به نور هستند ، رحمت و مغفرت و آمرزش

الهی نیز از طریق مجاری خاصی به مردم می رسد.

شفاعت در مغفرت عبارت است از : وساطت در رسیدن مغفرت و آمرزش الهی به بندگان گنهکار؛ بنابر این

حقیقت شفاعت ، رسیدن فیض مغفرت و آمرزش الهی از طریق مجاری و اسباب آن به بندگان است .

استاد شهید ، مرتضی مطهری می نویسد:

"شفاعت در حقیقت همان مغفرت الهی است که وقتی به خداوند که منبع و صاحب خیرها و رحمت ها است نسبت داده

می شود ، با نام « مغفرت » خوانده می شود و هنگامی که به وسایل و مجاری رحمت منسوب می گردد، نام «شفاعت» به

خود می گیرد".

بنابر این در شفاعت ، شفیع میان خداوند و بنده ی گنهکار واسطه شده و سبب می شود که آمرزش و مغفرت

الهی شامل حال انسان گنهکار شود. معارف اسلامی امام رضا

ممکن است این شفاعت در دنیا باشد و در همین دنیا مغفرت الهی شامل حال گنهکار گردد ، مانند شفاعت توبه،

و ممکن است در آخرت و روز رستاخیز باشد ، مانند شفاعت اولیای الهی برای گنهکاران در روز قیامت.

امید به اینکه تمام بندگان ، چه در دنیا و چه در آخرت مشمول شفاعت خدا و اولیای خدا قرار گیرند.

در این خصوص از زحمات تمام عزیزانی که در گرد آوری این مجموعه ی کوچک مرا یاری نمودند ، تقدیر و

تشکر می نمایم.

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸ ، پلاک ۱۲

چکیده:

شفاعت ، همان مدد کردن اولیاء خداست با اذن خدا به افرادی که در عین گناهکار بودن ، پیوند ایمانی خود را با خدا و پیوند معنوی خویش را با اولیاء خدا قطع نکرده اند.

به یک معنی شفاعت این است که : یک موجود مآدون که استعداد جهش و پیشرفت دارد ، از موجود بالا به صورت یک امر قانونی استمداد و مدد طلبد . البته مددخواه از نظر کمال روحی باید به حدی سقوط نکند که نیروی جهش و تکامل را از دست بدهد و امکان تبدیل او به یک انسان پاک از میان برود.

عقیده ی به شفاعت به اندازه ای در میان مسلمانان رسوخ دارد ، که هر کجا برویم و از هر که بپرسیم ، این اعتقاد را از عقاید اسلامی خویش می شمارد و در اصالت آن از نظر اسلام هیچگونه تردیدی نشان نمی دهد.

همه می بینیم که مسلمانان هنگام راز و نیاز با خدا ، و نیز در کنار مقبره ی پیشوایان بزرگ اسلام ، دلها و اندیشه های افراد گنهکار به سوی شفیعان درگاه الهی کشیده می شود و از آنان تقاضا دارند که از پیشگاه خدای بزرگ بخواهند تا مورد عفو و رحمت الهی قرار گیرند.

بحث های آینده به روشنی ثابت خواهند نمود که شفاعت چگونه می تواند یک فرد را در عین گناهکار بودن، پاک و منزه نماید.

نگارنده به کمک خدا در این تحقیق ، «شفاعت» را از جهات گوناگون مورد بحث و بررسی قرار داده و پیرایه های نامطلوبی را که (مانند علف هرزه هایی در کنار گل های زیبا سبز می شوند) به آن بسته شده بریده و قیچی کرده است.

مجموعه ای که پیش رو دارید ، مشتمل بر شش (۶) بخش می باشد که عبارتند از:

بخش اول: کلیات تحقیق.

بخش دوم: مفهوم شناسی.

بخش سوم: شفاعت از نظر قرآن کریم.

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸ ، پلاک ۱۲

بخش چهارم: شفاعت از دیدگاه روایات.

بخش پنجم: ایرادها و تفاوتها .

بخش ششم: بحث و نتیجه گیری.

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پست الکترونیکی : info@Maaref.ir

پایگاه اطلاع رسانی : www.Maaref.ir

«فهرست مطالب»»»

صفحه	عنوان
۱	۱- مقدمه
بخش اول- کلیات تحقیق	
فصل ۱	
۲	۲- تبیین موضوع
۳	۳- ضرورت و اهداف تحقیق
۴	۴- پیشینه ی تحقیق
۴	۵- پرسش های تحقیق
۴	۶- روش تحقیق
۵	۷- بخش های مربوط به اصل تحقیق
بخش دوم - مفهوم شناسی	
فصل ۱	
۶	۸- شفاعت چیست؟
۶	۹- تعریف شفاعت
فصل ۲	
۸	۱۰- شفاعت برای چه؟ (طرح یک شبهه)
۹	۱۱- حقیقت شفاعت چیست؟
۹	۱۲- گستره ی شفاعت
فصل ۲	
۱۱	۱۳- اقسام شفاعت
۱۱	۱۴- شفاعت خاصه
۱۱	۱۵- شفاعت عامه
۱۲	۱۶- زمان وقوع شفاعت کدام است؟

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

بخش سوم - شفاعت از نظر قرآن کریم

فصل ۱

- ۱۷-تفسیرهای گوناگون شفاعت ۱۵
- ۱۸-شفاعت :تأثیر علل تکوینی در جهان آفرینش ۱۵
- ۱۹-شفاعت : نجات انسانها در پرتو رهبری پیشوایان ۱۹
- ۲۰-خلاصه ۲۰
- ۲۱-شفاعت:جلب مغفرت و آمرزش خدا توسط اولیای الهی ۲۲
- ۲۲-رحمت حق گسترده است ۲۲
- ۲۲-جز شرک ، هر نوع گناهی قابل بخشش است ۲۳
- ۲۴-دعای پیامبران مایه ی بخشودگی است ۲۳
- ۲۵-شفاعت یک نوع تطهیر و پالایش است ۲۴

فصل ۲

- ۲۶-تقسیم بندی آیات مربوط به شفاعت ۲۶
- ۲۷-آیات مثبت اصل شفاعت و آیات شرایط شفاعت ۲۷
- ۲۸-آیات نفی شفاعت ۲۹
- ۲۹-آیات انحصار شفاعت در خدا ۳۰
- ۳۰-آیات نفی شفاعت بت ها ۳۱
- ۳۱-آیات شفاعت مأذونان ۳۲

فصل ۳

- ۳۲-انواع شفاعت در قرآن ۳۶
- ۳۳-شفاعت های مردود ۳۶
- ۳۴-شفاعت های مثبت ۳۷
- ۳۵-شفاعت قرآن کریم ۳۸
- ۳۶-شفاعت خدا از نظر قرآن کریم ۴۱

فصل ۴

- ۳۷-محرومان از شفاعت ۴۳
- ۳۸-عواملی که باعث می شونداین دریچه رحمت به روی انسان باز شود ۴۴
- ۳۹-بحث کلامی شفاعت ۴۴

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

بخش چهارم - شفاعت از دیدگاه روایات

فصل ۱

- ۴۰- شفاعت در روایات و احادیث اسلامی ۴۶
- ۴۱- متن احادیث ۴۷
- ۴۲- احادیث اسلامی و سیره ی صحابه در باب شفاعت ۴۸
- ۴۳- شفاعت کنندگان در احادیث اسلامی ۵۱
- ۴۴- شفاعت خداوند در احادیث ۵۴

فصل ۲

- ۴۵- سادات شفعای روز قیامتند ۵۵
- ۴۶- وصیت نامه علامه حلی به فرزندش در باب شفاعت ۵۵

بخش پنجم - اشکالات و ایرادات

فصل ۱

- ۴۷- اشکالات مطرح شده پیرامون شفاعت ۵۷

فصل ۲

- ۴۸- فرق شفاعت با رابطه گرایی ۶۳
- ۴۹- شفاعت مغفرت ۶۵
- ۵۰- جاذبه ی رحمت ۶۵
- ۵۱- اصل تطهیر ۶۶
- ۵۲- اصل سلامت ۶۷
- ۵۳- رحمت عام ۶۷
- ۵۴- رابطه مغفرت و شفاعت ۶۹

فصل ۳

- ۵۵- آراء و نظرات دانشمندان پیرامون شفاعت ۷۱

فصل ۴

- ۵۶- شفاعت راستین در ادبیات عربی و فارسی ۷۴
- ۵۷- شعرا و سراینندگان عربی و فارسی از کتاب و سنت الهام می گیرند ۷۴
- ۵۸- نمونه ای از اشعار عربی و فارسی پیرامون شفاعت ۷۴

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

بخش ششم - بحث و نتیجه گیری

فصل ۱

۷۷ مقدمه	۵۹-۶۰
۷۷ نتایج به دست آمده از تحقیق	۶۰-۶۱
۸۰ مشکلات تحقیق	۶۱-۶۲
۸۱ پیشنهادات	۶۲-۶۳
۸۱ پیشنهاد نظری	۶۳-۶۴
۸۱ پیشنهاد عملی	۶۴-۶۵
۸۲ خلاصه ی تحقیق	۶۵-۶۶

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا (ع)

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پست الکترونیکی: info@Maaref.ir

بایگاه اطلاع رسانی: www.Maaref.ir

مقدمه:

همگی با واژه ی «شفاعت» آشنایی کامل داریم . هنگامی که سخن از جرم و گناه و محکومیت یک فرد به میان می آید ، و شخصی پا به میان می گذارد و درباره ی فردی فعالیت و وساطت می کند تا او را از مرگ و اعدام یا زندان و توقیف نجات بخشد ، می گوئیم فلانی در حق او شفاعت کرده است.

لفظ شفاعت از ماده ی « شَفَع » به معنی جفت گرفته شده و در مقابل « وتر » به معنای طاق قرار دارد.

علت اینکه به وساطت شخصی برای نجات گنهکار شفاعت گفته می شود این است که ، مقام و موقعیت شفاعت کننده و نیروی تأثیر او یا عوامل نجاتی که در وجود شفاعت شونده هست (هر چند کم و اندک باشد) ضمیمه (و جفت می شوند) و هر دو به کمک هم موجب خلاص شخص گنهکار می گردند.

حقیقت شفاعت اولیای خدا برای گنهکاران در ظاهر این است که ، عزیزان الهی روی قرب و موقعیتی که در پیشگاه خداوند دارند ، می توانند برای مجرمان و گنهکاران وساطت کنند و از خداوند بزرگ بخواهند که از تقصیر و گناه آنان در گذرد (البته نه به این معنی که شفاعت کننده تأثیر بگذارد در خداوند متعال و او را از تصمیمش باز دارد ، بلکه با شفاعت ، در مجرم ایجاد شایستگی برای آمرزش می شود و خداوند متعال او را می آمرزد).

قطعاً توجه جامعه ی اسلامی به سوی عقیده ی شفاعت ، معلول ورود آن در قرآن مجید و احادیث اسلامی است، زیرا معنی ندارد که دانشمندان اسلامی و یک جمعیت بزرگ به دنبال عقیده ای بروند که هرگز در کتب آسمانی و مدارک دینی آنها وارد نشده باشد؛ البته باید اعتراف کرد که این مسأله ی اسلامی بسان برخی دیگر از معارف بلند آن، با برخی از پیرایه های غلط همراه شده است .

همه ی بحث هایی که در مورد شفاعت وجود دارد ثابت می کند که مسأله ی شفاعت و کمک کردن موجود عالی به فرد پایین ، غیر از مسأله ی پارتی بازی و وسیله تراشی ظالمانه ی دستگاههای بشری است .

همچنین اعتقاد به شفاعت پدید آورنده ی امید در دل گنهکاران و مایه ی بازگشت آنان در نیمه ی زندگی به سوی خدا است . اگر حقیقت شفاعت درست مورد بررسی قرار گیرد ، خواهیم دید که اعتقاد به شفاعت خدا نه تنها مایه

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

جرات و موجب سرسختی با خدا نمی شود ، بلکه سبب می شود که گروهی به امید اینکه راه بازگشت به سوی خدا به روی آنان باز است ، بتوانند به وسیله ی اولیای خدا آمرزش الهی را نسبت به گذشته جلب کنند و از عصیان دست برداشته و به سوی حق بازگردند؛ البته شفاعت اولیای خدا منوط به اذن پروردگار جهان است و تا اجازه ی خدا نباشد هیچ کس نمی تواند شفاعت نماید.

اعتقاد به شفاعت در صورتی می تواند سازنده باشد که دور از هر گونه عوام فریبی تفسیر شود و حساب شفاعتی که در قرآن و روایات بیان شده و یا عقل و خرد ، ما را به سوی آن دعوت می کند، از شفاعتی که در اذهان برخی از دور افتادگان از تعالیم اسلام وجود دارد جدا گردد ، زیرا گاهی تفسیرهای غلط در مورد شفاعت از طرف افراد ناروا ، مردم را از درک حقیقت شفاعت باز می دارد و ما را به یاد شعر شاعری «حاجب» نام می اندازد که فکر می کرد در روز قیامت افراد هر چه گناه کنند باز شفاعت حضرت علی ^(ع) شامل حالشان می شود ؛ از این جهت به افتخار امام قصیده ای سرود که نخستین بیت آن این است :

ماجب اگر معامله ی مشر با علی است من ضامنم تو هر چه بفواهی گناه کن

این شاعر طبق گفته ی خودش حضرت علی ^(ع) را با خشم در خواب دید که به وی فرمود: مصرع دوم شعر را عوض کن و بگو:

ماجب اگر معامله ی مشر با علی است شره از رف علی کن و کمتر گناه کن

جوانان عزیز و علاقه مندان به مکتب پیامبران باید معارف دینی خود را از دانشمندان محقق و کتابهای اصیل اسلامی بگیرند تا شفاعت حقیقی را از شفاعت تحریف یافته به خوبی باز شناسند و به گفته ی هر درویش معرکه گیر یا داستان سرایان حرفه ای و یا نوشته های مبتذل که به خامه ی افراد فاقد صلاحیت نوشته می شود ، اعتماد نکنند. بر این اساس ، این تحقیق را بر شش بخش که هر بخش از چند فصل تشکیل شده است ، تقسیم نموده ایم که هر فصل آن مطالبی پیرامون شفاعت را دارا است . ان شاء الله مورد قبول حق تعالی و نایب بر حقش امام زمان ^(عج) واقع گردد.

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸ ، پلاک ۱۲

بخش اول:

کلیات تحقیق

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پست الکترونیکی: info@Maaref.ir

پایگاه اطلاع رسانی: www.Maaref.ir

فصل اول

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پست الکترونیکی: info@Maaref.ir

پایگاه اطلاع رسانی: www.Maaref.ir